

Juryrapport Gemalenpluim 2023

1. Inleiding

Zoals gebruikelijk werd voorjaar 2023 de oproep voor nominatie verzonden aan alle deelnemers van de NGS. Het aantal ingediende nominaties bedroeg vijf gemalen, voorgedragen door drie waterschappen en één stichting (tweevoudige nominatie).

De jury bestond uit Peter Nijhof, algemeen adviseur NGS, voorzitter), Kees Tak (bouwkundig adviseur NGS) en Henk Wolven (bestuurslid NGS). Omdat de juryleden Tak en Wolven niet aan elk veldbezoek konden deelnemen trad Jan Reijnen, bestuurslid NGS daarbij afwisselend op als hun vervanger.

2. Beoordeelde nominaties (in alfabetische volgorde per categorie)

Categorie stichtingen

1. Gemaal Makkumer-en Parregaastermeerpolder, Makkum (1882)

- .Eigenaar: Stichting Watererfgoed
- .Periode: 2022/2023
- .Werkzaamheden: als vervolg op de eerdere renovatie van het gemaal in 2016 bekroond met de Gemalenpluim zijn aanvullende werkzaamheden verricht in de machinekamer. Daarnaast is de bestuurskamer heringericht met onder meer gerestaureerde bestuursstoelen afkomstig van twee voormalige Friese waterschappen.

De jury heeft in het bijzonder grote waardering voor de herinrichting van de bestuurskamer, een unicum in Nederland, die bovendien als zodanig weer in gebruik is genomen voor vergaderingen van het bestuur van de Stichting Watererfgoed en onder meer tijdens Open Monumentendag wordt opengesteld voor publiek.

2. Gemaal Zwagermieden, Zwagermieden (1910)

- .Eigenaar: Stichting Watererfgoed
- .Periode: 2022/2023

- .Werkzaamheden: het gemaal is in- en uitwendig (grotendeels) gerestaureerd na langdurig verval. Centrifugaalpomp en elektromotor zijn nog aanwezig maar wegens afgesloten elektriciteitstoevoer niet meer bedrijfsvaardig. Het gemaal is aan derden verpacht en is ingericht als informatiepunt en ontvangstruimte voor de lisdoddeteelt.

De jury is positief over de renovatie omdat daardoor een belangrijk historisch bemalingspunt van grote landschappelijke waarde is behouden. De gekozen herbestemming en publieke toegankelijkheid vallen evenzeer te prijzen. Doordat de installaties echter niet meer bedrijfsvaardig zijn is het naar de criteria van de NGS geen volwaardig gemaal meer.

Categorie waterschappen

3. Gemaal Eerste Bedijking der Mijdrechtse Droogmakerij te Amstelhoek (1794)

- . Eigenaar: Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
- . Periode: 2021/2023
- . Werkzaamheden: ook dit betreft een historisch gemaal (gemeentelijk monument) waarbij de capaciteit van de elektrisch aangedreven centrifugaalpomp is uitgebreid door plaatsing van twee nieuwe elektrische pompen in ondergrondse behuizing. De pomp uit 1913 is gehandhaafd en gerenoveerd voor reservebemaling. Het gemaal met machinehal op de bakstenen instroom is gerestaureerd en biedt gelegenheid voor publieke bezichtiging tijdens open dagen. Ook het zeldzame bakstenen loosbekken tussen gemaal en dijk is gerestaureerd.

De jury waardeert dat het waterschap een historisch en landschappelijk waardevol bemalingspunt door renovatie heeft behouden en bovendien in bedrijf te houden door renovatie van de oude pomp als reservebemaling, mogelijk door de combinatie met de noodzakelijke capaciteitsvergroting beneden maaiveld. Positief is ook dat de gerestaureerde machinehal voor publiek toegankelijk is tijdens geëigende gelegenheden. Het project was complex en kende onderweg forse tegenvallers maar is uiteindelijk toch gerealiseerd.

4. Gemaal Fanerpolder, Briltl (1926)

- .Eigenaar: Waterschap Noorderzijlvest

- .Periode: 2022/2023
- .Werkzaamheden: de capaciteit van dit kleine gemaal moest worden vergroot met behoud van het gebouw (Gemeentelijk Monument) in karakteristieke Amsterdamse Schoolstijl (Gemeentelijk Monument). Door twee nieuwe pompen ondergronds te installeren konden behoud en noodzakelijke technisch vernieuwing worden gecombineerd.

De jury is van oordeel dat het beschermde monument op zorgvuldige wijze tot in de kleinste details is gerestaureerd, moeilijk geworden door de vereiste capaciteitsvergroting ondergronds te realiseren. De versteende omgeving beneden het gemaal en de grotendeels rondom geplaatste hekwerken doen evenwel afbreuk aan het gerestaureerde gemaal.

5. Gemaal Vissering te Urk (1938-1942)

- .Eigenaar: Waterschap Zuiderzeeland
- .Periode: 2022/2023
- .Werkzaamheden: aanleiding voor de technische vernieuwing van de installaties en de in- en uitwendige restauratie van het gebouw (rijksmonument) was de completering van de elektrificatie van de bemaling, noodzakelijke vergroting van de pompcapaciteit en vermindering en vergroening van energieverbruik. In de machinehal zijn diverse niet meer in gebruik zijnde technische objecten als historische verwijzingen geconserveerd.

De jury constateert dat de restauratie van het gebouw in nauw overleg met de RCE op zorgvuldige wijze is uitgevoerd, zoals bij een rijksmonument verwacht mag worden. Met de verwijdering van de laatste dieselmotor is de oorspronkelijke aandrijving helaas uit zicht verdwenen. Vanuit optimale functionaliteit begrijpelijk maar door de veel kleinere schaal van de elektromotoren ten opzichte van de oorspronkelijke dieselmotoren is er spanning ontstaan met de enorme schaal van de machinehal.

3. De prijswinnaars

In de categorie stichtingen kwam naar het oordeel van de jury geen gemaal in aanmerking voor de gemalenpluim. Wel heeft de jury een Eervolle Vermelding toegekend aan:

Gemalenpluim
2023

Toegekend aan het

Bestuur Stichting Waterschapserfgoed

Wegens voltooiing van de eerdere renovatie van het Gemaal Makkumer- en Parregaastermeerpolder te Makkum (2016) met de afronding van de werkzaamheden aan de machinekamer en bovenal de renovatie en herinrichting van de bestuurskamer met de zorgvuldig gerestaureerde bestuursstoelen van twee voormalige Friese waterschappen.

Het bestuur van
De Nederlandse Gemalenstichting (NGS)

3 november 2023

EERVOLLE VERMELDING

Stichting Waterschapserfgoed

De Nederlandse Gemalen STICHTING

De activiteiten van de NGS worden mede mogelijk gemaakt door Bosman Watermanagement, GMB Waterkwaliteit & Installaties en Tauw.

In de categorie waterschappen waren alle genomineerde gemalen projecten van uiteenlopende schaal maar zonder uitzondering van een grote complexiteit en hoog niveau van uitvoering. Waarvoor hulde! Het is evenwel de opgave voor de jury om toch één prijswinnaar te selecteren en dat is geworden:

Gemalenpluim
2023

Toegekend aan het

Bestuur Waterschap Amstel, Gooi en Vecht

Wegens handhaving, renovatie en voortgezet gebruik van Poldergemeel Petronella Eerste Bedijking te Amstelhoek, waarbij de waardevolle bouwfasen uit 1794, 1885 en 1913 herkenbaar zijn gebleven en de centrifugaalpomp uit 1913 een reservefunctie heeft gekregen, in combinatie met nieuwe, uitgebreide bemalingscapaciteit in de pompkelders beneden maaiveld.

Het bestuur van
De Nederlandse Gemalenstichting (NGS)

3 november 2023

**waterschap
amstel gooi en vecht**

De activiteiten van de NGS worden mede mogelijk gemaakt door Bosman Watermanagement, GMB Waterkwaliteit & Installaties en Tauw.

**De
Nederlandse
Gemalen
STICHTING**

De jury NGS Gemalenpluim 2023

3 november 2023